

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi metallirahasta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi metallirahasta annettua lakia. Lakiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan Suomen Pankki voisi kieltäytyä hyvittämästä huonon kuntosuorituksen vuoksi kiertoa kelpaamattomia eurometallirahoja Euroopan unionin lainsäädännössä säädetyillä edellytyksillä. Lakiin lisättäisiin myös säännös Suomen Pankin oikeudesta kieltäytyä vastaanottamasta kiertoa kelpaamattomia eurometallirahoja, jos eurometallirahojen vastaanottamisesta tai käsittelystä aiheutuu terveysriski niiden käsittelijöille tai jos palautettava erä ei ole pakkaus- ja merkintästandardien mukainen. Lisäksi lakiin lisättäisiin informatiivinen säännös mahdollisuudesta valittaa edellä mainituista päätöksistä. Samalla lakiin tehtäisiin teknisluonteinen muutos valtion metallirahojen lunastamista koskevaan säännökseen.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 15.6.2022.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
2.1 Nykytila.....	3
2.2 Nykytilan arviointi	6
3 Tavoitteet	6
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	7
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	7
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	7
5 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot.....	7
6 Lausuntopalaute	8
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	8
8 Voimaantulo	9
9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	9
LAKIEHDOTUS	11
Laki metallirahasta annetun lain muuttamisesta	11
LIITE	12
RINNAKKAISTEKSTI.....	12
Laki metallirahasta annetun lain muuttamisesta	12

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Korkeimman hallinto-oikeuden 19.11.2021 antaman ratkaisun KHO 2021:161 mukaan Suomen Pankki ei voinut kieltäytyä vaihtamasta huonokuntoisia eurometallirahoja uuteen rahaan Euroopan unionin lainsäädännössä sallitulla perusteilla, koska kieltäytymismahdollisuudesta ei ole säädetty kansallisessa lainsäädännössä. Metallirahasta annettuun lakiin (216/1998; jäljempänä *metallirahalaki*) ehdotetaan tämän johdosta lisättäväksi unionin lainsäädäntöä vastaava nimenomainen säännös, jonka mukaan Suomen Pankki voisi kieltäytyä hyvittämästä huonokuntoisia eurometallirahoja.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu valtiovarainministeriössä virkatyönä ja yhteistyössä Suomen Pankin kanssa. Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://vm.fi/hankkeet> tunnuksella VM182:00/2021.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Nykytila

Lainsäädäntö ja soveltamisohjeet

Metallirahalain 1 §:n mukaan valtiolla on yksinoikeus Euroopan yhteisön lainsäädännön mukaisesti lyöttää Suomessa metallirahaa omaan lukuunsa. Lain 2 §:n 1 momentin mukaan metallirahat laskee liikkeeseen Suomen Pankki, jolle asianomainen ministeriö luovuttaa metallirahat nimellis-arvosta liikkeeseen laskemista varten.

Metallirahalain 3 §:n 1 momentin mukaan metallirahaa, joka on huomattavasti vahingoittunut, ei saa käyttää maksuvälineenä, eikä sitä tarvitse hyväksyä maksuksi. Pykälän 2 momentin mukaan Suomen Pankki on kuitenkin velvollinen ottamaan vastaan vahingoittuneen metallirahan, jos se voidaan varmasti todeta oikeaksi. Lain 4 §:n mukaan valtio on velvollinen lunastamaan Suomen Pankille palautetut, Suomen Pankin liikkeeseen laskemat metallirahat niiden nimellis-arvosta.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 133 artiklan mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto säätävät tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen toimenpiteistä, jotka ovat tarpeen euron käytössä yhteisenä rahana, sanotun kuitenkin rajoittamatta Euroopan keskuspankin toimivaltuuksia. Artiklan mukaan toimenpiteistä säädetään, kun Euroopan keskuspankkia on kuultu.

Euroopan unionin lainsäädännössä kunnoltaan rahakiertoon kelpaamattomista eurometallirahoista ja niiden käsittelystä säädetään eurometallirahojen aitouden tarkistamisesta ja kiertoon kelpaamattomien eurometallirahojen käsittelystä annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa 1210/2010 (jäljempänä *EU:n metalliraha-asetus*). Asetuksen 2 artiklan 1 kohdan b alakohdan määritelmäsäännöksen mukaan kiertoon kelpaamattomilla eurometallirahoilla tarkoitetaan aitoja eurometallirahoja, jotka on hylätty aitouden tarkistamisen yhteydessä tai joiden ulkoasu on merkittävästi muuttunut. Asetuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on

poistettava kiertoon kelpaamattomat eurometallirahat kierrosta. Asetuksen 8 artiklan 2 kohdan ensimmäisen virkkeen mukaan jäsenvaltioiden on hyvittävä tai vaihdettava uusiin eurometallirahat, jotka ovat pitkän käyttöiän tai vahingoittumisen vuoksi tulleet kiertoon kelpaamattomiksi tai jotka on hylätty aitouden tarkistamismenettelyssä jostain muusta syystä. Asetuksen 8 artiklan 2 kohdan toisen virkkeen mukaan jäsenvaltiot voivat kieltäytyä hyvittämästä kiertoon kelpaamattomia eurometallirahoja, joita on joko muutettu tarkoituksella tai jotka ovat muuttuneet prosessissa, jonka voidaan kohtuudella odottaa muuttavan niitä, sanotun kuitenkin rajoittamatta hyväntekeväisyystarkoituksiin kerättyjen metallirahojen, kuten toivomuslähteisiin heitettyjen metallirahojen, hyvittämistä. Asetuksen 8 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että sen jälkeen, kun kiertoon kelpaamattomat eurometallirahat on poistettu kierrosta, ne tuhotaan pysyvällä fyysisellä muodonmuutoksella, jotta näitä metallirahoja ei voida palauttaa kiertoon tai esittää hyvittäväksi.

EU:n metalliraha-asetuksen 11 artiklassa säädetään kiertoon kelpaamattomien eurometallirahojen tarkastuksista. Artiklan 3 kohdassa säädetään jäsenvaltion mahdollisuudesta kieltäytyä ottamasta vastaan kiertoon kelpaamattomia eurometallirahoja, jos eurometallirahojen vastaanottamisesta tai käsittelystä aiheutuu terveysriski niiden käsittelijöille tai jos palautettava erä ei ole asetuksen 10 artiklan mukaisten pakkaus- ja merkintästandardien mukainen.

Komission päätöksellä 29.10.2004 (2005/37/EY) perustetun Euroopan teknis-tieteellisen keskuksen (ETTK) tehtävänä on eurometallirahojen väärentämisen torjumiseksi tehtävien teknisten toimien koordinointi. EU:n metalliraha-asetuksen 7 artiklan mukaan komissio varmistaa, että ETTK määrittelee muun muassa aitosten metallirahojen hyväksymisen raja-arvot. ETTK on antanut 28.10.2019 suuntaviivat eurometallirahojen aitouden tarkistamisesta ja kiertoon kelpaamattomien eurometallirahojen käsittelystä (ETSC - Guidelines On the implementation of Regulation (EU) No 1210/2010 of the European Parliament and of the Council of 15 December 2010 concerning authentication of euro coins and handling of euro coins unfit for circulation. (October 2019); https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/etsc_guidelines_october_2019_public-ares2019-6661509.pdf).

ETTK:n antamissa suuntaviivoissa todetaan muun muassa määritelmät kiertoon kelpaamattomien kolikoiden, kuten eri tavalla vaurioituneiden ja muutettujen kolikoiden, tarkastamiseen. Visuaalista tarkastelua varten on lueteltu ja luonnehdittu seuraavat huonokuntoisuuskategoriat kiertoon kelpaamattomille kolikoille (s. 12–26): 1. Likaisuus, 2. Syöpyminen, 3. Mekaaniset vauriot, 4. Uudelleenkootut kolikot, 5. Lyöntivirheet, 6. Palaneet, kiillotetut ja puhdistetut kolikot sekä 7. Muut erilaiset muutokset. Suuntaviivojen mukaan (s. 26) jäsenvaltiot päättävät teknisen analyysin ja muiden seikkojen perusteella tapauskohtaisesti, onko kolikoita muutettu EU:n metalliraha-asetuksen 8 artiklan 2 kohdan toisen virkkeen mukaisesti joko tarkoituksella tai ovatko kolikot muuttuneet prosessissa, jonka voidaan kohtuudella odottaa muuttavan niitä. Erikseen todetaan, että eurokolikot, jotka ovat käyneet läpi jätteenpolton, metallinkierrätyksen tai muun vastaavan prosessin, voidaan katsoa tahallaan vahingoittuneiksi, eikä jäsenvaltioiden näin ollen tarvitse hyvittää niitä.

Kiertoon kelpaamattomat eurometallirahat käytännössä

Metallirahoja käytetään pääsääntöisesti vaihtorahana sekä maksuvälineinä pienissä ostoksissa. Suomen Pankki toimittaa metallirahat rahahuoltoyhtiöille, jotka jakavat ne edelleen kysynnän mukaan yrityksille sekä pankkikonttoreihin. Ylimääräinen metalliraha palautuu takaisin rahahuoltoyhtiöille, joiden varastoista metallirahaa toimitetaan jälleen tarvitsijoille.

Metallirahaa säilytetään joko rullattuna paperikääreessä tai muovisissa turvapusseissa. Kierrossa niitä säilytetään mm. kassalaatikoissa, lompakoissa ja säästölippaissa. Vaikka metallirahat näin vähitellen kuluvat, niiden pintaan lyödyt kuviot säilyvät selkeinä ja kahdesta eri metalliosasta koostuvat metallirahat pysyvät lujina. Kun laskentakeskuksessa havaitaan kierrossa kuluneita metallirahoja, ne poistetaan kierrosta ja korvataan hyväkuntoisilla metallirahoilla. Huonokuntoiset metallirahat toimitetaan Suomen Pankkiin.

Metallirahan aitous todennetaan fysikaalisesti arvioimalla rahaan käytetyn metalliseoksen aitous. Metallirahoja tunnistavat laitteet eivät arvioi metallirahaa visuaalisesti. Vääntyneet metallirahat tulevat hylätyiksi konelajittelussa, jos ne eivät mahdu lajittelukoneen syöttöaukkoon. Lopullisen arvion metallirahan kunnosta tekevät rahahuollossa asianmukaisen koulutuksen saaneet henkilöt.

Euromaiden keskuspankeille on esitetty lunastettavaksi jo usean vuoden ajan erittäin huonokuntoisia metallirahoja, joiden alkuperäksi lunastusta pyytävät tahot esittävät yleensä EU-alueen ulkopuolisen maan, usein Aasiasta. Lunastettavaksi esitettävät metallirahamäärät ovat yleensä huomattavia, satoja kiloja. Metallirahojen ilmoitetaan olevan peräisin mm. auto- ja vastaavista romuttamoista. Metallirahojen alkuperän todentaminen on kuitenkin käytännössä mahdotonta. Euroalueelta saatujen tietojen perusteella kyseessä on usein ammattimainen ja verkostoitunut toiminta.

Jäsenvaltioihin lunastettavaksi tuodut metallirahat ovat yleisesti erittäin huonokuntoisia. Esimerkiksi kahdesta metallista valmistettujen kolikoiden ulko- ja sisäosia on stansattu yhteen siten, ettei ole varmuutta, että ne ovat alun perin samasta kolikosta. Kolikot voivat olla vääntyneitä ja pinnaltaan kuluneita siten, että vastaavaa jälkeä voidaan aikaansaada vain happokäsittelyllä tai erittäin kovalla mekaanisella paineella. Verrattuna normaalikierrossa tapahtuvaan metallirahan kulumiseen ero erittäin huonokuntoisiin metallirahoihin on huomattava.

Suomeen on tuotu metallirahoja, joiden kärsimät vauriot eivät Suomen Pankin arvion mukaan voi syntyä eurometallirahojen normaalista käytöstä, vaan kolikoita on joko muutettu tarkoituksella tai ne ovat muuttuneet prosessissa, jonka normaalisti ihminen ymmärtää vahingoittavan metallia, ts. metalliprässissä, happokylvyssä tai muussa vastaavassa poikkeuksellisessa prosessissa. Suomen Pankin kokemuksen ja asiantuntemuksen perusteella eurometallirahat eivät normaalissa maksuvälinekäytössä pitkänkään käyttöiän seurauksena kulu sellaisiksi kuin mitä hyvitettyä esitetyt tyypillisesti EU-alueen ulkopuolelta tuodut kiertoan kelpaamattomat kolikot ovat. Esimerkiksi tällaisten kolikoiden pinnat ovat olleet syöpyneitä ja joissakin 1 ja 2 euron kolikoissa keski- ja reunaosa ovat heikosti kiinni toisissaan tai kokonaan irronneet erilleen toisistaan. Näin vahingoitetut metallirahat tulisi EU:n metalliraha-asetuksen mukaisesti voida jättää hyvittämättä.

Keskusrikospoliisi on todennut Kiinasta Suomeen hyvitettyä tuotuja eurokolikoita koskevassa kolikkotutkimuslausunnossaan 9.10.2014, että Euroopan petostentorjuntaviraston (OLAF) mukaan joissakin euromaissa kiertoan kelpaamattomia, kuluneita ja tummuneita eurokolikoita on myyty kierrosta poistamisen jälkeen romumetallina ulkomaille. Keskusrikospoliisin mukaan näytteen sisältämien kolikoiden pinnan syöpyminen on todennäköisesti aiheutunut siitä, että kolikoita on puhdistettu ja kiillotettu jollakin hapolla tai muulla syövyttävällä kemikaalilla, joka on vahingoittanut kolikoiden pinnan. Joidenkin 1 ja 2 euron kolikoiden kohdalla havaittu keski- ja reunaosan kuvioiden yhteensopimattomuus viittaa siihen, että keski- ja reunaosat on erotettu todennäköisesti romuttamisvaiheessa toisistaan ja kolikoiden keski- ja reunaosia on jälkikäteen yhdistetty uudelleen toisiinsa.

Käytännössä kolikot voivat muuttua vahingon sattuessa tai tahallisen toiminnan seurauksena, mutta normaalissa kierrossa kolikko ei altistu kemikaaleille tai koville ulkoisille voimille. Kolikon normaalia kulumista voidaan arvioida olevan kiiltoasteen väheneminen sekä pienehköt naarmut ja kolhut. Sen sijaan esimerkiksi kolikoiden syöpymistä, uudelleen kokoamista, vääntymistä, ruostumista, reikiintymistä, kiillottumista, palamista tai niihin rinnastuvaa kulumista ei pääsääntöisesti tapahdu rahan normaalissa kierrossa eikä varsinkaan massaluonteisesti. Suomessa normaalisti kierrosta poistettavat Suomen Pankille rahahuollon toimijoiden kautta palautuvat vahingoittuneet kolikot eivät ole ns. romukolikoiden kaltaisia, vaan tavanomaisen kulumisen johdosta vahingoittuneita.

2.2 Nykytilan arviointi

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu KHO 2021:161 merkitsee, että voimassa olevan kansallisen lainsäädännön mukaan Suomen Pankki ei voi kieltäytyä hyvittämästä sille palautettavia kiertoa kelpaamattomia sellaisiakaan eurometallirahoja, joiden hyvittämisestä kieltäytyminen on mahdollista EU:n metalliraha-asetuksen mukaan. Vallitseva oikeustila ei ole tarkoituksenmukainen. EU:n metalliraha-asetuksen johdanto-osan 4 ja 9 perustelukappaleissa todetun mukaisesti tarkoituksena on ollut yhdenmukaistaa kiertoa kelpaamattomien kolikoiden käsittelyä ja hyvittämistä euroalueella säätämällä asiasta unionin tasolla. Mikäli rahahuollosta Suomessa vastaavalla viranomaisella ei ole toimivaltaa kieltäytyä hyvittämästä eurometallirahoja EU:n metalliraha-asetuksessa säännellyissä tapauksissa, kansallisella rahahuoltoviranomaisella ei ole käytettävissään muissa eurovaltioissa yleisesti käytössä olevaa mahdollisuutta jättää niin sanottu romukolikot hyvittämättä. Metallirahalakiin on tämän vuoksi tarpeen sisällyttää unionin lainsäädännön sallima poikkeus metallirahojen hyvittämättä jättämisestä ja näin varmistaa Suomen mahdollisuudet yhdenmukaisiin toimintatapoihin euroalueella.

Kansallisessa lainsäädännössä ei ole säädetty EU:n metalliraha-asetuksen 11 artiklan 3 kohdan mukaisesta rahahuoltoviranomaisen mahdollisuudesta kieltäytyä ottamasta vastaan eurometallirahoja, jos kolikoiden vastaanottamisesta tai käsittelystä aiheutuu terveysriski niiden käsittelijöille tai jos palautettava erä ei ole pakkaus- ja merkintästandardien mukainen.

Metallirahalaissa ei ole viitattu myöskään Suomen Pankin päätöstä koskevaan muutoksenhakumahdollisuuteen. Metallirahalain 4 §:n mukaan valtio lunastaa Suomen Pankille palautetut, Suomen Pankin liikkeeseen laskemat metallirahat niiden nimellisarvosta. Markkojen lunastamisen päätyttyä nykyään Suomen Pankki hyvittää vain palautuneita eurokolikoita, jotka voivat olla joko Suomen tai muiden euromaiden liikkeeseen laskemia. Metallirahalakiin on tämän vuoksi tarpeen tehdä teknisluonteinen muutos.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on estää kiertoa kelpaamattomien eurometallirahojen päätyminen Suomeen ottamalla käyttöön EU:n metalliraha-asetuksessa sallittu mahdollisuus kieltäytyä hyvittävästä siinä tarkoitettuja kiertoa kelpaamattomia eurometallirahoja. Tarkoitus on estää pääasiassa Aasiasta tulevaa niin sanottujen romukolikoiden järjestäytynyttä tuontia hyvittämistarkoituksessa. Muussa tapauksessa on mahdollista, että näiden kolikoiden virta ohjautuu Suomeen aiempaa voimakkaammin.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Metallirahan hyvittämistä koskevaan metallirahalain 3 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Suomen Pankki voisi kieltäytyä hyvittämästä kiertoon kelpaamattoman eurometallirahan Euroopan unionin lainsäädännössä sallituilla perustella. Lakiin lisättäisiin myös niin ikään unionin lainsäädännön mahdollistama säännös Suomen Pankin oikeudesta kieltäytyä vastaanottamasta kiertoon kelpaamattomia eurometallirahoja, jos eurometallirahojen vastaanottamisesta tai käsittelystä aiheutuu terveystarve niiden käsittelijöille tai jos palautettava metalliraha ei ole pakkaus- ja merkintästandardien mukainen.

Lisäksi lakiin lisättäisiin informatiivinen säännös mahdollisuudesta hakea muutosta Suomen Pankin edellä mainittuihin päätöksiin sekä tarkistettaisiin lain 4 §:ää.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Esitetty muutos tuo Suomen lainsäädännön samalle tasolle lukuisten muiden euroalueen keskuspankkeja koskevan sääntelyn kanssa ja ehkäisee sen, että erittäin huonokuntoisten metallirahojen virta kääntyisi Suomeen tai ainakaan tulisi hyvitettyä Suomessa. Muutos on perusteltu eurokolikkojärjestelmän suojelun kannalta, minkä lisäksi kyseisten metallirahojen lunastuksella on suora budjetti-vaikutus. Ilman lain muutosta Suomen Pankki joutuisi hyvittämään ja valtio lunastamaan sellaisia muutettuja eurometallirahoja, joita lukuisten muiden eurovaltioiden keskuspankit eivät ole velvollisia lunastamaan.

Lakimuutoksella ei olisi vaikutusta kansalaisten normaaliin kolikoiden hyvittämiseen, kun kolikot ovat tulleet kiertoon kelpaamattomiksi pitkän käyttöiän tai muun vastaavan tavanomaisen vahingoittumisen seurauksena.

5 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Vuonna 2020 komissio lähetti jäsenmaiden kansallisille metallirahojen tutkimuskeskuksille kyselyn koskien kiertoon kelpaamattomien eurokolikoiden käsittelyä. Kyselyyn vastasi 21 EU-jäsenmaata (euromaita ja ei-euromaita), joista vain kahdessa ei oltu käsitelty kiertoon kelpaamattomia eurometallirahoja. Jäsenmaiden käsittelemät kiertoon kelpaamattomien kolikoiden määrät vaihtelivat muutamista kolikoista 14 miljoonaan kolikkoon. Kyselyyn vastanneista jäsenmaista 13 maalla oli kansallista kiertoon kelpaamattomien kolikoiden hyvittämistä koskevaa lainsäädäntöä, jota useissa maissa sovelletaan yhdessä EU:n metalliraha-asetuksen ja ETTK:n suuntaviivojen kanssa. Kahdeksan jäsenmaata sovelsi pelkästään EU:n metalliraha-asetusta ja ETTK:n suuntaviivoja.

Euromaista esimerkiksi Saksa, Itävalta, Alankomaat, Ranska ja Viro ovat joko velvollisia kieltäytymään tai voivat kieltäytyä hyvittämästä eurometallirahoja, joita on EU:n metalliraha-asetuksen 8 artiklan 2 kohdan toisen virkkeen mukaisesti joko muutettu tarkoituksella tai jotka ovat muuttuneet prosessissa, jonka voidaan kohtuudella odottaa muuttavan niitä. Saksan metallirahalain (Münzgesetz, antopäivä 3.5.1998; http://www.gesetze-im-internet.de/m_nzg_2002/) 3 §:n 3 kohdassa säädetään Saksan keskuspankille velvollisuus ja Itävallan metallirahalain (Scheidemünzengesetz 1988, antopäivä 20.10.1988; <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10004576>) 14 §:n 2 kohdassa (Itävallassa myös rahahuoltoviranomaisena toimivalle) Itävallan rahapajalle velvollisuus kieltäytyä hyvittämästä kolikoista, joita on muutettu tarkoituksella tai jotka ovat muuttuneet prosessissa,

jonka voidaan odottaa muuttavan niitä. Alankomaissa keskuspankilla on kansallisen metallirahalain (Muntwet 2002, antopäivä 29.11.2001; <https://wetten.overheid.nl/BWBR0013064/2021-07-01>) 9 artiklan 6 kohdan perusteella oikeus kieltäytyä hyvittävästä sanottuja kolikoita. Ranskassa kiertoon kelpaamattomien kolikoiden hyvittäminen perustuu suoraan EU:n metalliraha-asetuksen 8 artiklan 2 kohtaan, eikä kansallisessa lainsäädännössä ole säädetty asiasta erikseen. Virossa keskuspankin pääjohtaja voi antaa asetuksella erityisiä sääntöjä vahingoittuneiden eurosetelien ja -kolikoiden käsittelystä. Viron keskuspankin antaman asetuksen (Europangatäh-tede ja -müntide Eesti Panka saatmise kord, antopäivä 15.12.2010; <https://www.riigiteataja.ee/akt/120122010008>) liitteen 2 kohdassa 4 (4) todetaan, että keskuspankki ei hyvitä kolikoita, joita on vahingoitettu fyysisesti tai kemiallisesti niin, ettei niiden nimellisarvoa, lyöntiaikaa tai aitoutta voida määrittää ilman laboratoriotutkimusta. Tämän lisäksi Viron keskuspankki soveltaa EU:n metalliraha-asetuksen 8 artiklan 2 kohtaa.

6 Lausuntopalaute

Luonnos hallituksen esitykseksi oli lausuntokierroksella 26.1.2022–26.2.2022. Lausuntoa pyydettiin keskusrikospoliisilta, oikeusministeriöltä ja Suomen Pankilta. Keskusrikospoliisilla ei ollut lausuttavaa asiasta. Suomen Pankki piti lakimuutosta tärkeänä.

Oikeusministeriö katsoi, että säätämisyjärjestysperustelut ovat suppeahkot erityisesti omaisuusdensuojaan kohdistuvan rajoituksen hyväksyttävyyden ja suhteellisuuden osalta. Oikeusministeriön mukaan säätämisyjärjestysperusteluissa voisi arvioida omaisuusdensuojaa myös siltä kannalta, että nykytilan kuvauksessa on kerrottu esityksessä tarkoitettujen eurokolikoiden olevan mahdollisesti rikollisella toiminnalla aikaansaatuja. Tältä osin oikeusministeriön lausunnossa viitataan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöön, jossa korostetaan, etteivät muun muassa lain vastaiset oikeustoimet nauti perustuslain suojaa. Säätämisyjärjestysperusteluja ei ole lausunnon johdosta muutettu, koska yleensä ei ole tiedossa, liittyykö tilanteeseen rikosta vai ei.

Oikeusministeriön mukaan Suomen Pankin päätöksistä tehtävien valitusten käsittelyn keskittäminen Helsingin hallinto-oikeuteen ei ole tarkoituksenmukaista. Valitusten keskittämistä koskeva säännös on lausunnon johdosta poistettu esityksestä.

7 Säännöskohtaiset perustelut

3 §. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin nimenomainen säännös, joka oikeuttaisi Suomen Pankin kieltäytymään eurometallirahan hyvittämisestä EU:n metalliraha-asetuksen 8 artiklan 2 kohdan toisessa virkkeessä mainituilla perusteilla eli tilanteissa, joissa eurometallirahaa on joko muutettu tarkoituksella tai jossa eurometalliraha on muuttunut prosessissa, jonka voidaan kohtuudella odottaa muuttavan rahaa, sanotun kuitenkin rajoittamatta hyväntekeväisyystarkoituksiin kerättyjen metallirahojen, kuten toivomuslähteisiin heitettyjen metallirahojen, hyvittämistä. EU:n metalliraha-asetuksen mainittu säännös toistettaisiin laissa EU-lainsäädännön tulkinnasta poikkeavien tulkintojen välttämiseksi selkeyden vuoksi sellaisenaan.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin lisäksi EU:n metalliraha-asetuksen 11 artiklan 3 kohtaa vastaava säännös, joka oikeuttaisi Suomen Pankin kieltäytymään ottamasta vastaan eurometallirahoja, joiden vastaanottamisesta tai käsittelystä aiheutuu terveysriski rahojen käsittelijöille tai jos palautettava rahaerä ei ole pakkaus- ja merkintästandardien mukainen. Selvää on, ettei Suomen Pankki hyvittäisi rahoja, jotka se mainituilla perusteilla kieltäytyisi ottamasta vastaan. Kiertoon kelpaamattomien eli hyvitetäväksi tai vaihdettavaksi tarkoitettujen eurometallirahojen pakkaamisesta säädetään EU:n metalliraha-asetuksen 10 artiklassa.

Voimassa olevan lain 3 §:n 2 momentin mukaan Suomen Pankki on velvollinen ottamaan vastaan vahingoittuneen metallirahan, jos se voidaan varmasti todeta oikeaksi. Säännöstä, josta voitaisiin jatkossa poiketa nyt ehdotettaviksi säädettävillä perusteilla, täsmennettäisiin teknisesti siten, että siitä kävisi vastaanottamisvelvollisuuden lisäksi ilmi myös hyvittämisvelvollisuus. Käsitteiden aiempaa tarkempi erottelu on tarpeen, koska jatkossa voisi syntyä tilanteita, jossa Suomen Pankki olisi velvollinen ottamaan vastaan ns. romukolikot, mutta ei olisi velvollinen hyvittämään sitä.

4 §. Metallirahain 4 §:ssä on säädetty, että valtio lunastaa Suomen Pankille palautetut, Suomen Pankin liikkeeseen laskemat metallirahat niiden nimellisarvosta. Suomen Pankille palautuu kuitenkin Suomen Pankin liikkeeseen laskemien eurometallirahojen lisäksi eri euromaiden liikkeeseen laskemia metallirahoja. Jos lunastusedellytykset täyttyvät, Suomen Pankki lunastaa myös muiden euromaiden liikkeeseen laskemia eurometallirahoja ja valtio vastaavasti lunastaa nämä Suomen Pankille palautuneet ja Suomen Pankin hyvittämät eurometallirahat. Lain 4 § muutettaisiin siten, että valtio lunastaa Suomen Pankille palautetut ja Suomen Pankin lunastamat metallirahat niiden nimellisarvosta.

5 a §. Lakiin lisättäisiin informatiivinen viittaus mahdollisuudesta hakea muutosta Suomen Pankin metallirahain nojalla tekemiin päätöksiin.

8 Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 15.6.2022.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksen ehdotusta Suomen Pankin oikeudesta kieltäytyä hyvittävästä eurometallirahaa on tarpeen arvioida perustuslain 15 §:n 1 momentissa säädetyn omaisuuden suojan yleislausekkeen kannalta. Säännöksen mukaan jokaisen omaisuus on turvattu.

Omaisuudensuojan rajoituksiin sovelletaan PeVM:ssä 25/1994 vp todettuja perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä. Näitä ovat lailla säätäminen, lain täsmällisyys ja tarkkarajaisuus, rajoituksen hyväksyttävyyden, rajoituksen suhteellisuus, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuus, oikeusturvajärjestelyjen riittävyys sekä ihmisoikeusvelvoitteiden noudattaminen.

Suomen Pankin mahdollisuudesta jättää niin sanotut romukolikot lunastamatta säädettäisiin kansallisessa laissa perusteilla, jotka EU-lainsäädännössä on hyväksytty eurokolikkojärjestelmän suojelemiseksi. Rahahuoltoviranomaisen mahdollisuus kieltäytyä romukolikoiden lunastamisesta tapauskohtaisen arvioinnin perusteella olisi eurometallirahojen normaali käyttö ja siihen liittyvä kulumisen sekä EU-lainsäädäntöperusteinen eurokolikkojärjestelmän suojeleminen huomioon ottaen hyväksyttävää ja suhteellisuusperiaatteen mukaista. Sääntely ei tulisi sovellettavaksi eurokolikoiden tavanomaiseen ja yleiseen käyttöön eikä loukkaisi kenenkään oikeutta saada tavanomaisesti kuluneet eurokolikot hyvitettyiksi. Sen sijaan lunastamatta jättäminen tulisi koskemaan metallirahain 3 §:n 1 momentin tarkoittamia huomattavasti vahingoittuneita eurometallirahoja, joita ei voimassa olevankaan lain mukaan saa käyttää maksuvälineenä ja jollaisia ei tarvitse hyväksyä maksuksi. Ehdotettu sääntely ei siten koskisi omaisuuden suojan ydinaluetta, vaan esityksessä kuvattuja poikkeuksellisia eli romukolikoiden lunastusvaatimuksia, jotka käytännössä lisäksi ovat massaluonteisia. Oikeusturvajärjestelyjä olisi pidettävä riittävinä, kun kielteisen lunastuspäätöksen saaja voisi hakea hallinto-oikeudelta muutosta Suomen Pankin tätä koskevaan päätökseen.

Ehdotetun sääntelyn ei arvioida olevan omaisuuden suojan kannalta ongelmallista.

HE 51/2022 vp

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

metallirahasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan metallirahasta annetun lain (216/1998) 3 §:n 2 momentti ja 4 § sekä
lisätään lakiin uusi 5 a § seuraavasti:

3 §

Suomen Pankki on velvollinen ottamaan vastaan ja hyvittämään vahingoittuneen eurometallirahan, jos se voidaan varmasti todeta oikeaksi. Suomen Pankki voi kuitenkin kieltäytyä hyvittämisestä eurometallirahojen aitouden tarkistamisesta ja kiertoon kelpaamattomien eurometallirahojen käsittelystä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1210/2010 8 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja kiertoon kelpaamattomia eurometallirahoja, joita on joko muutettu tarkoituksella tai jotka ovat muuttuneet prosessissa, jonka voidaan kohtuudella odottaa muuttavan niitä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta hyväntekeväisyystarkoituksiin kerättyjen metallirahojen, kuten toivomuslähteisiin heitettyjen metallirahojen, hyvittämistä. Lisäksi Suomen Pankki voi kieltäytyä ottamasta vastaan edellä mainitun asetuksen 11 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuja eurometallirahoja, joiden vastaanottamisesta tai käsittelystä aiheutuu terveysriski käsitteijöille tai jos palautettava erä ei ole pakkaus- ja merkintästandardien mukainen.

4 §

Valtio lunastaa Suomen Pankille palautetut, Suomen Pankin lunastamat metallirahat niiden nimellisarvosta.

5 a §

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 21.4.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Valtiovarainministeri Annika Saarikko

Laki

metallirahasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan metallirahasta annetun lain (216/1998) 3 §:n 2 momentti ja 4 § sekä
lisätään lakiin uusi 5 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Suomen Pankki on velvollinen ottamaan vastaan vahingoittuneen metallirahan, jos se voidaan varmasti todeta oikeaksi.

Suomen Pankki on velvollinen ottamaan vastaan ja hyvittämään vahingoittuneen euro-metallirahan, jos se voidaan varmasti todeta oikeaksi. Suomen Pankki voi kuitenkin kieltäytyä hyvittävästä eurometallirahojen aitouden tarkistamisesta ja kiertoon kelpaamattomien eurometallirahojen käsittelystä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1210/2010 8 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja kiertoon kelpaamattomia eurometallirahoja, joita on joko muutettu tarkoituksella tai jotka ovat muuttuneet prosessissa, jonka voidaan kohtuudella odottaa muuttavan niitä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta hyväntekeväisyystarkoituksiin kerättyjen metallirahojen, kuten toivomuslähteisiin heitettyjen metallirahojen, hyvittämistä. Lisäksi Suomen Pankki voi kieltäytyä ottamasta vastaan edellä mainitun asetuksen 11 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuja metallirahoja, joiden vastaanottamisesta tai käsittelystä aiheutuu terveysriski käsittelijöille tai jos palautettava erä ei ole pakkaus- ja merkintästandardien mukainen.

4 §

4 §

Valtio lunastaa Suomen Pankille palautetut, Suomen Pankin liikkeeseen laskemat metallirahat niiden nimellisarvosta.

Valtio lunastaa Suomen Pankille palautetut, Suomen Pankin lunastamat metallirahat niiden nimellisarvosta.

HE 51/2022 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 a §

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .